

Title of the Training:
LOW CARBON DEVELOPMENT & EU GREEN DEAL
Enhance climate and environmental mainstreaming across
the North Macedonia policies, strategies, investments and projects

**Катализирање
на климатските акции преку
дијалог за климатата и енергијата
на повеќе нивоа**

Јуни 2021

Ивана Петкановска

Во Соопштението на Европската комисија „Зајакнување на процесот на пристапување - Кредибилна перспектива на ЕУ за Западен Балкан“, од 5 февруари 2020 година, со кое е најавен е почетокот на **процесот на пристапување на Западниот Балкан кон ЕУ**, е истакната потребата од **подобрување на ефективностa на процесот на пристапување преку**

целосно транспарентно и инклузивно спроведување на сите реформи, со вклучување на клучните засегнати страни.

Во таа смисла, при **спроведувањето на реформи во енергетскиот сектор** Република Северна Македонија е обврзана да обезбеди:

- целосно остварување на **правото на сите граѓани на ОДРЖЛИВ РАЗВОЈ, како основно индивидуално и колективно човеково право** на секој човек, сите народи и на целата светска популација,
- на начин со кој **никој нема да биде изоставен (leave no one behind).**

Воедно, Република Северна Македонија е потписник на **Договорот за основање на европската Енергетска заедница од 2005 година** - меѓународна организација која ги обединува Европската унија и нејзините соседи заради создавање интегриран паневропски пазар на енергија.

Мисија на Заедницата е да ги поддржува државите во спроведување на политиките за одржлив развој, кои ги опфаќаат:

- климатските промени,
- енергетската ефикасност,
- обновливите извори на енергија и
- животната средина.

Процесот за пристапувањето на нашата земјата во ЕУ и исполнувањето на обврските кон Енергетската заедница имаат големо влијание не само врз економијата и пазарот, туку и врз јавното здравство и животната средина, со што **придонесуваат кон целосен и одржлив развој на општеството.**

Со Договорот страните се обврзаа:

- да го **спроведат КЛУЧНОТО ЗАКОНОДАВСТВО** на **ЕУ** кое се однесува на:
 - енергијата,
 - животната средина,
 - конкуренцијата и
 - обновливите извори на енергија
- да **развијат соодветна регулаторна рамка** и
- да ги **либерализираат своите енергетски пазари**

Во рамките на **КЛУЧНОТО ЗАКОНОДАВСТВО** спаѓа пакетот од осум законодавни документи наречен „**Чиста енергија за сите Европејци**“.

Овие законодавни документи претставува **правна рамка** за:

- **исполнување на целите на ЕУ за клима и енергија до 2030 година**, во согласност со Парискиот договор за климатските промени и со целите на ООН за одржлив развој и
- **обезбедување на фер и социјално прифатлива енергетска транзиција за сите**, во духот на инклузивноста и солидарноста.

Со еден од законодавните акти - **Регулативата за владеењето со Енергетската унија и дејствијата во областа на климата**, се воспоставува неопходната правна основа за сигурно, инклузивно, економично, транспарентно и предвидливо владеење со Енергетската унија и дејствијата во областа на климата **(т.н. МЕХАНИЗАМ ЗА ВЛАДЕЕЊЕ).**

Механизмот се заснова врз обврските на секоја земја членка на ЕУ и на Еврската енергетска заедница:

- да усвои **национален план за енергија и клима (НПЕК) за периодот 2021-2030**
- да усвои **национална стратегија за намалувања на емисиите на стакленички гасови до 2050 година**
- да изготвува **редовни интегрирани национални извештаи за проценување на реализацијата на НПЕК**

Во Регулативата за владеење се предвидени **правила за ефективни консултации и учество на претставници на целото општество и пошироката јавност**

во подготовката и следењето на извршувањето на планските документи (планови, програми и стратегии) поврзани со транзицијата кон чиста енергија, на национално и локално ниво, **во следните членови:**

- **Член 10 (Консултации на јавноста),**
- **Член 11 (Дијалог за климата и енергијата на повеќе нивоа)**

Член 10

(Консултации на јавноста)

Со овој член се утврдуваат **обврските на земјите-членки на ЕУ и членките на Енергетската заедница:**

- во рамките на своето национално законодавство **да обезбедат навремено и ефективно учество на јавноста во подготовката на НПЕК и на долгорочните стратегии**, значително пред нивното донесување,
- **да приложат резиме на ставовите на јавноста** при доставување на тие документи до Комисијата
- **да гарантираат дека јавноста е информирана**
- **да утврдат разумни временски рамки** за информирање, учество и искажување на ставовите на јавноста
- **да ги поедностават административните процедури** за спроведување на овој член.

Консултациите со јавноста спроведени во согласност со **Директивата на ЕУ за оценување на ефектите над животната средина од одделни планови и програми 2001/42/ЕС** ќе се сметаат за исполнување на обврските од членот 10.

Со нејзината примена при донесување на националните и локалните планови и програми поврзани со енергетската транзиција:

- **се обезбедува високо ниво на заштита на животната средина**
- **се промовира одржливиот развој**

Член 11

(Дијалог за климата и енергијата на повеќе нивоа)

Со овој член се утврдуваат обврските на земјите-членки на ЕУ и членките на Енергетската заедница, да воспостават долгорочен дијалог за климата и енергијата на повеќе нивоа, во согласност со националните правила.

Во рамките на дијалогот локалните власти, организациите на граѓанското општество, деловната заедница, инвеститорите, другите релевантни чинители и пошироката јавност ќе можат **активно да се вклучат и да дискутираат:**

- за различните **сценарија** за енергетските и климатските политики, вклучително и оние со долг рок **и ќе го проценуваат нивниот напредок**
- за интегрираните национални планови за енергија и клима (**НПЕК**)

Дијалогот треба :

- > да биде **долгорочен**
- > да се заснован на **принципите на владеење на повеќе нивоа** (*Multi-Level Governance*) со оглед дека се работи за споделени надлежности помеѓу националните и локалните власти
- > да овозможи **представување на интересите на сите делови на општеството**
- > да придонесе кон **широко и балансирано учество на јавноста** при креирање и следење на политиките **во рамките на секое ниво на власт**

За воспоставување на Дијалогот за клима и енергија треба да се превземат **три видови на активности**:

1. Активности за **утврдување на правната рамка** за вклучување и учеството на сите делови на општеството во креирањето и следењето на политиките за транзиција кон почист и климатски неутрален енергетски сектор и исполнување на целите на Енергетската заедница, на национално и локално ниво.

Со овие активности треба да се **воспостават ефикасни структури, правила и процедури**

2. **Активности за воспоставување на дијалогот врз принципите на партнерство за одржлив развој**, со кои ќе се обезбедат услови за:
- > **фер, отворен и конструктивен дијалог** помеѓу засегнатите страни на национално и локално ниво
 - > **избалансирана застапеност** на сите засегнати страни во сите фази на процесот на донесување и имплементација на планските и програмските документи
 - > **достапност на документацијата и информациите** за засегнатите страни и пошироката јавност уште во раните фази на процесот на дизајнирање на планските и програмските документи,
 - > **подобри резултати** од планираните политики

3. **Активности за зајакнување на позицијата и влијанието на граѓанските организации** како релевантни и кредибилни партнери во процесот на праведна енергетската транзиција, со кои ќе се обезбедат услови за:

- > **активно вклучување на граѓаните и граѓанските организации базирани на заедницата** во дијалогот за климата и енергијата на национално и локално ниво,
- > **подобра видливост** на граѓанскиот сектор;
- > **пошироко прифаќање на придобивките од енергетската транзиција кон чиста енергија** од страна на граѓаните и пошироката јавност.

Сите групи на активности се поврзани со постигнувањето на следните

Цели за одржлив развој на ОН:

- Цел 16.7: Обезбедување одговорно, инклузивно, партиципативно и репрезентативно одлучување на сите нивоа
 - > *со што ќе се зголеми % на населението кое има доверба во одлуките на националните и локалните власти*

- Цел 17.14: Подобрување на кохерентноста на политиките за одржлив развој на национално ниво
 - > *што ќе се обезбеди преку целосно функционален механизам за усогласување на политиките за транзиција кон чиста енергија*

ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА

1. **Дијалозите за климата и енергијата се од суштинско значење за успех на енергетската транзиција кон чиста енергија.**
2. Нивнатата успешност зависи пред се од:
 - > постоењето на **јасна визија за вистинско ниво на интервенција**, во согласност со специфичната агенда на земјата
 - > обезбедувањето на **соодветни материјални и човечки реусрси** за нивно дизајнирање, оддржување и кредибилност
 - > суштествено **вклучување на организаците од граѓанското општество**
 - > **свесноста и посветеноста на сите засегнати страни и учесници** кон дијалогот

Функционален дијалог во рамките на планирање, спроведување и следење на развојните политики поврзани со адаптацијата кон климатските промени во енергетскиот сектор:

- > Овозможува пристап до нови и повеќе **информации**, го подобрува квалитетот на информациите и ја подобрува пристапноста до нив
- > Создава можности и услови за **учество и влијание на јавноста** во креирањето и следење на извршувањето на јавните политики за развој во областа на климата и енергијата, на национално и локално
- > Обезбедува **транспарентност и отчетност на јавните власти** на национално и локално ниво

Благодарам!